

Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Milli Parklarda Çevre Eğitime Yönelik Görüşleri*

Preservice Science Teachers' Opinions About Environmental Education In National Parks

Sevda ÖZ¹, Selda BAKIR², M. Zeki YILDIRIM³

Özet

Fen Bilgisi öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel bir çalışmadır. Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 416 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi için açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizlerden sonra elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öğretmen adayları milli parkların çevre eğitimindeki rolünün en fazla ilk elden deneyim ya da çevreden öğrenmeyi sağlama olarak görmektedirler.
- Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajları olarak aktif katılım sağlanmasını gören öğretmen adaylarının oranı %32,69'dur.
- Milli parklarda çevre eğitimi verilmesinin dezavantajları olarak en fazla çevreye zarar verilmesi olarak belirtmişlerdir.
- Öğretmen adaylarının %74,52'si, öğretmen olduklarında milli parklar konusunda bilgilendirmek için öğrencilerini milli parklara götürmek (gezi düzenlemek) istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Eğitimi, Fen Bilgisi Öğretmen Adayları, Milli Park.

Abstract

This study is a qualitative one that is worked up to determine preservice science teachers' opinions about environmental education in national parks. The research is executed with 416 preservice science teachers who study in department of Science and Technology Teaching at University of Mehmet Akif Ersoy in 2011-2012 education year. Semi structured interview form consisting of open ended questions has been used in this study. The data have been analyzed with descriptive analysis technique. The results of this study are:

- The rate of the preservice science teachers who think national parks have a direct major role in environmental education is 10.82 %.
- The rate of the preservice science teachers who consider active participation is enabled by the help advantages of the applied environmental education is 32.69%.

* Bu çalışma 1.yazarın yüksek lisans tezinin bir kısmı olup daha önce hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

¹MEB öğretmen, Uşak Güre Ortaokulu, sevda_oz85@hotmail.com

²Yrd.Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, sbakir@mehmetakif.edu.tr

³Prof.Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, mzyildirim@mehmetakif.edu.tr

- Preservice science teachers are asked about the disadvantages of environment education in national parks and 24.04 % replied that it might harm the environment.
- In order to inform the students about national parks, 74.52% of the preservice science teachers want to take them to national parks when they become a teacher.

Key Words: Environmental Education, National Park, Preservice Science Teachers.

Giriş

Yeryüzünde doğal kaynakların ve ekosistemlerin varlığı tehdit altındadır. İnsanların gelecek kaygısı, geleceğini güvence altına almak isteği, çevre ve çevre sorunlarına karşı duyarlılığın artmasına neden olmaktadır. Gerek ulusal ve gerekse küresel düzeyde acil olarak atılması gereken adımlar tanımlanmıştır. Kuşkusuz atılacak bu adımlardan birisi, çeşitli nedenlerden dolayı etkilenen türlerin ve ekosistemlerin yerinde korunması için korunan alanların genişletilmesi ve kaynak değerlerinin korunması için işbirliğinin güçlendirilmesidir. Bu amaçla, gelinen süreçte her ülke sadece kendi sınırları içerisinde koruma faaliyetlerinin yeterli olmadığını, dünya ekosistemlerinin bir bütün olarak muhafazasının gerektiğini anlamış ve bir araya gelmenin zaruret olduğuna inanmışlardır. Bu çabalarla birlikte özellikle doğal – kültürel kaynak değerleri açısından zengin alanlar milli park vb. bir koruma statüsü ile koruma altına alınmıştır (Yalınkılıç ve Yenilmez Arpa, 2005).

Anlam ve amaç bakımından farklı şekilde ifade edilen milli park, bir Güney Avrupa ülkesi olan İspanya'da yabani flora, fauna ve doğal mekanların korunmasına ilişkin 4/89 no'lu kanun çerçevesinde; insan kullanımı neticesinde değişime uğramamış; peyzajın niteliği, ekosistemin karakteristiği, jeomorfolojik yapısı, flora ve faunasının eşsizliği; ekolojik, estetik ve bilimsel değerlere sahip nitelikleri nedeniyle koruma altına alınan alanlardır. Avustralya Kıtası'nda ise milli park kavramı: Ağırlıklı olarak bozulmamış doğal peyzajı, florası ve fauna özellikleriyle ayrıcalık gösteren, her zaman halkın rekreasyonel ve eğitsel kullanımına açık; gerekli yönetim çalışmaları dışında dışarıdan müdahale edilmeyen ve bu nedenle sahip olduğu özellikleri koruyan nispeten geniş bir alan şeklinde tanımlanmaktadır (Hepcan, 1997).

Her milletin kendine, doğal ve sosyal yapılarına uygun olarak tespit ettikleri milli parkların özellik ve kamuya yararı nitelikleri farklıdır. Fakat ana fikir; doğal zenginliklerin, tarihi abidelerin korunması ve kamu yararına geliştirilmesi prensiplerine dayanmaktadır (Tanrıverdi, 1976). 11 Ağustos 1983 tarih ve 18132 sayılı resmi gazeteye göre, "**milli parklar doğa korumadaki en yaygın korunan alan tipi olup; bilimsel ve estetik bakımdan milli ve milletler arası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır**" (Resmi Gazete, 1983). Milli Parklar; ülkemizde 1983 tarih ve 2873 numaralı Milli Parklar Kanunu ve 1986 tarihli Milli Parklar Yönetmeliğine göre korunmakta, planlanmakta ve yönetilmektedir.

Gül (2005), ülkemizdeki doğal alanların korunmasındaki amacı; genetik çeşitliliğin ve türlerin saklanması, çevresel koşullarının iyileştirilmesi, bozucu etkilerden korunması, eğitim ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı olarak açıklamaktadır. Bu amaçlar kapsamında korunan alanlar deyince ilk akla gelen milli parkların çevre eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilmesi ve yapılan

uygulamaların geliştirilmesi, daha kaliteli bir yaşam için etkili olacaktır. Milli parklar, milli parkların kaynakları ve milli parklarda çevre eğitimi ile ilgili farkındalıklara sahip bireyler ile gelecek nesillere daha temiz bir çevre bırakılacaktır.

Aydoğdu ve Gezer (2007), çevre eğitiminin amacını, insanların ekolojik çevrelerini ve bu çevre içindeki yerlerini kavramada, bireylerin, toplumların birbirleriyle nasıl uyum içinde yaşayabileceklerine ilişkin görüş geliştirmelerine, etkin ve sorumlu bir katılım için gerekli becerileri kazanmalarına yardım etmek olarak açıklamaktadırlar. Çevre eğitimi, toprak, su, orman gibi doğal kaynakları geliştirme ve korumaya ilave olarak biyosfer, biyomlar ve ekosistemleri içine alarak zamanla, dünya vatandaşlarını çevre eğitimi hakkında bilgilendirmekten daha fazla, onları, çevre yönetiminde aktif rol oynayan katılımcılar haline getirmeyi hedefleri arasına almıştır.

Çevre eğitimi konusunun küresel bir boyut kazanması, 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (United Nations Conference on The Human Environment) ile gerçekleşmiştir. Konferans bildirgesindeki "insanlık, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve iyileştirmek mecburiyetindedir" ifadesiyle insanların çevrelerine dönük tutum ve davranışlarına dikkat çekilmiştir (Aydoğdu ve Gezer, 2007, s.210). 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda eğitime sürdürülebilir kalkınma boyutu getirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma "insanlığı şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılama potansiyelini artırmak için kaynakların kullanılmasında, yatırımların niteliğinde ve teknolojik gelişimin yönlendirilmesinde yer alan değişim süreci" olarak tanımlanmıştır. 1997 yılında, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun çalışma programına katkıda bulunmak amacıyla Selanik'te, Uluslararası Çevre Toplum Konferansı: Sürdürülebilirlik için Eğitim ve Toplum Bilinci başlıklı konferans düzenlendi (Aydoğdu ve Gezer, 2007). Sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin önem kazanmasıyla, özellikle 80'li yılların ortasından sonra, çevre eğitimi ön plana çıkmıştır. Örneğin UNESCO, 1975-1995 yılları arasında uygulanan "Uluslararası Çevre Eğitimi Programı"nı, "Sürdürülebilir Gelecek İçin Eğitim" programıyla değiştirmiştir (Tanrıverdi, 2009). Bugüne kadar yapılan uluslararası toplantılara katılan ve sonuç bildirgelerini imzalayan bir çok ülkede Çevre Bakanlıkları, Yerel Yönetimler, Üniversitelerde ilgili bölümler ve çeşitli sivil toplum örgütlerince bu ve benzeri programlar çerçevesinde çevre eğitimi çalışmaları yapılmaktadır (Şimşekli, 2005).

Literatür incelendiğinde milli parklar ve çevre eğitimiyle ilgili kısıtlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Örneğin, Yaşar ve Şeremet (2008) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de milli park eğitimine ilişkin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nı incelemişlerdir. Araştırma sonucunda milli park ziyaretçilerinin milli park eğitimi bakımından gerekli bilinç, tutum ve davranışa sahip olmadıkları sonucuna varmışlardır. Ak (2008) çalışmasında ilköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik bilinçleri ile okudukları bölümün ve cinsiyetlerinin ilişkisini incelenmiştir. Çevreye yönelik derslerin yoğun olduğu Fen ve Teknoloji bölümü yönünde olması beklenen anlamlı farklılığın diğer bölümler yönünde olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca cinsiyet ile Çevre Bilinci Ölçeğinin bazı alt bölümleri arasında anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Bu anlamlı farklılığın erkekler lehine olduğunu belirtmiştir. İlköğretim programlarında yer alan kazanımların sürdürülebilir çevre eğitiminin gerekleriyle ne derece örtüştüğünü belirlemek amacıyla

yapılan bir başka çalışma sonucunda, kazanımların, çoğunlukla bilgi ve tutum geliştirmeye yönelik olduğu, beceri, anlayış ve değer geliştirmede yetersiz olduğu; ayrıca programların sürdürülebilir çevre eğitiminden ziyade, yaşanan çevreyi koruma anlayışına odaklı hazırlandığı saptanmıştır (Tanrıverdi, 2009). Öztura (2010) yaptığı çalışmada Truva Tarihi Milli Parkı, Kaz Dağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı ziyaretçilerinin Türkiye’de milli park kavramı ve eğitimi üzerine görüşlerinin değerlendirilmesini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda milli park ziyaretçilerinin Milli Park kavramı konusunda gerekli bilinç, tutum ve davranışa sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi olarak da bilinen doğa eğitimlerinin gelişimi, mevcut durumunun ortaya konulması ve eksikliklerin belirlenmesi amacı ile yaptığı çalışmada, Kalender (2010), Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda 2000, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında yapılan doğa eğitimlerinde, TÜBİTAK tarafından hazırlanan ve katılımcılara proje yürütücüleri tarafından uygulanan anketleri değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucunda uygulamalı doğa eğitiminin, değişik uzmanlık alanlarına sahip katılımcılar üzerinde benzer etkiler bıraktığı, ülkemizde uygulamalı eğitimlerin yetersiz olduğu ve on gün süren eğitimlerin doğanın dilinin öğrenilmesinde katılımcılara ölçülebilir oranda farkındalık kazandırdığını belirlemiştir. Afacan (2011), yaptığı çalışmada Türkiye’nin 1995’te tanışmış olduğu uluslararası bir çevre eğitimi projesi olan GLOBE programının tanıtılması; zaman içerisinde geçirmiş olduğu yolculuk ve okullarda bugünkü durumunu incelemiştir. Çevre eğitimi alanında GLOBE’un etkinliğini araştırdığı bu çalışmada GLOBE’un Türkiye’de birçok okulda hiç uygulanmamış olması, bir kısmında ise bir süre uygulandıktan sonra bırakılmasının nedenleri araştırılmış ve uygulama sırasında birtakım eksik ve yanlışlar olduğu belirtilmiştir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreyle ilgili bilgi ve tutumlarının cinsiyet, öğrenim gördükleri yer ve sınıf düzeyine göre değişimi incelenen bir diğer araştırma sonucunda, cinsiyet, öğrenim gördükleri yer ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre öğrencilerin çevreyle ilgili bilgileri ve tutumlarının değiştiği buna karşılık sınıf düzeyi ve öğrenim görülen yerin ortak etkisine göre ise değişmediğini belirlenmiştir (Ünal, 2011). 12 öğrenci ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede kullanılan açık uçlu sorular ve görüşme sorularının analiz sonuçlarına göre ise öğrencilerin çevre kavramlarıyla ilgili düşük bilgi düzeyine ve birçok kavram yanılgısına sahip olduğunu belirtilmiştir.

Giderek artan çevre sorunlarının engellenmesinde tek başına kanuni yaptırımların yeterli olmayacağı, yaşam boyu süren bir çevre eğitiminin gerekli olduğu düşünülmektedir. Çevre konularının yoğun olarak yer aldığı fen ve teknoloji dersleri yardımıyla öğrencilerin, çevreye karşı duyarlı, çevre bilincine sahip bireyler olarak yetişmesi için fen ve teknoloji öğretmenleri önemli rol oynamaktadır. Alan yazında öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine ilişkin görüşleri ile ilgili önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma geleceğin bilinçli, çevre dostu bireylerinin eğitiminden sorumlu olan fen ve teknoloji dersi öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Problem Cümlesi

Fen Bilgisi öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış bu nitel çalışmada, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Açık uçlu sorular araştırmacıya esnek bir yaklaşım olanağı sağlarken, aynı zamanda konuyla ilgili önemli değişkenlerin gözden kaçmasını da önler (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Açık uçlu soruların hazırlanmasında, rastgele iki sınıfa milli parklarla ilgili kompozisyon yazdırılmış, kompozisyonlar okunarak oluşturulan sorular üç alan uzmanının ve bir Türkçe öğretmenin görüş ve önerileri alınarak son halini almıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak sunulmuştur. Formlar 1'den başlayarak 416'ya kadar numaralandırılmış, aynı ya da benzer ifadeler uygun temalarda kodlanmıştır. Belirlenen kodlar tekrarlanma sıklığına göre çizelge haline getirilmiştir. Bazı temalarda öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar birden fazla kod içerisinde yer almaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2005), geçerlikle ilgili olarak, araştırılan konu hakkında, bütüncül bir yaklaşım sergileyebilmek için araştırmadan elde edilen verilerin ve sonuçların onaylanmasına yardımcı olacak bazı ek yöntemler (çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi vb.) kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için belirlenen kodlar ve temalar, iki alan uzmanına danışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği $Güvenirlik = Görüş\ birliği / (Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı)$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda elde edilen % 92,21 seviyesindeki uyumun, güvenilirliği sağladığı görülmüştür. Genellikle % 90'ın üzerindeki değerler yüksek düzeyde olarak görülmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Ayrıca öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılar yapılmış ve görüşme formlarına verilen kod numaralar alıntılarının yanına yazılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 2011-2012 eğitim- öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıflardan rastgele seçilen 416 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Bulgular

Fen Bilgisi öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitimine yönelik görüşleri nitel analiz yöntemleriyle analiz edilmiş ve 4 ana tema oluşturulmuştur. Bunlar;

- Milli parkların çevre eğitimindeki rolü
- Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajları
- Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin dezavantajları
- Öğretmen adaylarının öğretmen olduklarında öğrencilerini milli parklar konusunda bilgilendirmek için neler yapabilecekleri

1. Milli Parkların Çevre Eğitimindeki Rolü

Milli parkların çevre eğitimindeki rolüne yönelik öğretmen adaylarının görüşleri analiz edilerek kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar, kodların frekans ve yüzde değerleri Tablo1' de belirtilmiştir.

Tablo 1. Milli Parkların Çevre Eğitimindeki Rolüne İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Tema 1. Milli parkların çevre eğitimindeki rolü		
Kodlar	f	%
<i>İlk elden deneyim/çevreden öğrenmeyi sağlama</i>	45	10,82
<i>Çevre ve milli parklar hakkında bilgi edinilmesini sağlama</i>	40	9,61
<i>Milli parkların çevre bilinci oluşmasını sağlaması</i>	38	9,13
<i>Çevreyi korumanın önemini bilmesi</i>	28	6,73
<i>Milli parkların çevre eğitiminde uygulama için uygun alanlar olması</i>	27	6,49
<i>Çevreye karşı duyarlı olunmasını sağlaması</i>	17	4,09
<i>Milli parkların çevrenin tanınmasını sağlaması</i>	15	3,60
<i>Çevreye karşı farkındalık (ilgi) oluşturması</i>	10	2,40
<i>Milli parklarda çevre eğitimiyle çevre temizliği alışkanlığının kazanılması</i>	8	1,92
<i>Çevrenin nasıl korunması gerektiğinin bilinmesi</i>	7	1,68
<i>Doğa sevgisi kazandırması</i>	6	1,44
<i>Diğer</i>	40	9,61

Tablo 1'de öğretmen adaylarının milli parkların çevre eğitimindeki rolüne yönelik görüşlerine yönelik oluşturulan kodlar, kodların frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Tüm öğretmen adaylarından % 35,09'u ilgili soruya hiç yanıt vermediği, % 0,72'sinin ise milli parkların çevre eğitiminde yerinin olmadığını belirttiği görülmüştür. Diğer olarak kodlanan öğretmen adaylarının cevaplarının, herhangi kod içerisinde yer almayan, gerekli bilgi içermeyen ya da çevre eğitiminin milli parklar üzerindeki rolünü açıklamayanlar alınmıştır. Öğretmen adaylarının cevaplarının % 9,61'i diğer koduna alınmıştır. Öğretmen adaylarının % 10,82'si milli parkların ilk elden deneyim veya yerinde öğrenmeyi sağladığını düşünmektedir. Bu şekilde düşünen öğretmen adaylarının 10'u yaparak-yaşayarak öğrenmenin kalıcı olduğunu vurgulamıştır. "İsmi duydumuz bitki ve hayvanları doğal ortamında görmemizi sağlar"(315) , "Hem dikkat çekici olması, hem önem verildiğinin gösterilmesi, eğitimde önemli değerlerin olduğunu fark ettirebilir. Ayrıca eğitimde gezip görerek kalıcı hale getirmek eğitimin yapılması, başarısı için de önem taşır" (182) şeklinde öğretmen adaylarının ifadeleri milli parkların aktif katılım sağladığını göstermektedir. Öğretmen adaylarından % 6,49'u ise milli parkların çevre eğitiminde uygulama için uygun alanlar olduğunu düşünmektedir.

Milli parkların çevre ve milli parklar hakkında bilgi edinilmesini sağladığını düşünen öğretmen adaylarının oranı % 9,61'dir. Öğretmen adaylarının % 6,73'ü milli parkların çevreyi korumanın önemini bilmesini, % 3,60'ının milli parkların çevrenin tanınmasını, % 1,68'inin ise çevrenin nasıl korunması gerektiğinin bilmesini sağladığını düşünmektedir.

Milli parkların bireylerde çevre bilinci oluşmasını sağladığını düşünen öğretmen adaylarının oranı % 9,13 iken çevreye karşı duyarlı olmayı sağladığını düşünenlerin oranı % 4,09'dur. Öğretmen adaylarının % 2,40'ı milli parkların çevreye karşı ilgi (farkındalık) oluşturduğunu düşünürken, % 1,44'ü doğa sevgisi kazandırdığını düşünmektedir. "Milli parklara sayesinde çevre bilinci artmakta, doğa sevgisi kazanılmaktadır" (203), "Milli parkların çevre eğitimindeki rolü vardır. Buraları korumasını bilen bir insan bilinçlenir ve çevresine yani milli bir değeri olmayan yerlere bile zarar vermemeyi öğrenir"(298) şeklindeki bazı öğretmen adaylarının ifadeleriyle milli parkların çevre bilinci oluşmasını sağladığı görülmektedir.

Milli parklarda çevre eğitimiyle çevre temizliği alışkanlığının kazanıldığını düşünen öğretmen adaylarının oranı % 1,92'dir. "Çevre temizliğinin ve korunmasının öğrencilere veya insanlığa aktarılması aşamasında önemlidir" (23), "İnsanlar çevreyi temiz tutmayı,..öğrenir" (397) şeklindeki öğretmen adaylarının ifadeleriyle çevre temizliği alışkanlığının kazanıldığını düşündükleri görülmektedir.

2. Milli Parklarda Uygulamalı Çevre Eğitimi Verilmesinin Avantajları

Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimleri verilmesinin avantajlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin analizi ile belirlenen kodlar, kodların frekans ve yüzde değerleri Tablo 2' de gösterilmiştir.

Tablo 2. Milli Parklarda Uygulamalı Çevre Eğitimleri Verilmesinin Avantajlarına Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Tema 2. Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajları Kodlar	f	%
Aktif katılım sağlama	136	32,69
Çevre bilinci oluşmasını sağlama	56	13,46
Korunma alışkanlığı kazandırması	42	10,10
Milli parklarla ilgili bilgi sahibi olunması	24	5,77
Genel bilgi sahibi olunması	22	5,29
Neler yapılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olunması	15	3,60
Çevre ile ilgili bilgi sahibi olunması	14	3,36
Çevre duyarlılığına sahip olunmasını sağlama	11	2,64
Milli parklara zarar verilmesinin azalmasını sağlama	7	1,68
Öğrenme kolaylığı sağlama	6	1,44
Çevreye karşı farkındalık yaratması	5	1,20
Eğlenceli ve ilgi çekici bir eğitim olması	2	0,48
Anında dönüt verilmesi	1	0,24
Diğer	11	2,64

Tablo 2' de öğretmen adaylarının milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajlarına yönelik görüşleri ile oluşturulan kodlar yer almaktadır. Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar

incelendiğinde iki öğretmen adayının milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajının olmadığını düşündükleri, 82 öğretmen adayının ise soruya yanıt vermediği görülmüştür. Öğretmen adaylarının % 2,64'ünün cevapları, gerekli bilgileri içermeyen ya da avantajı olduğunu düşünen ancak açıklama olmayanlar diğer olarak kodlanmıştır.

Öğretmen adaylarından % 32,69'u uygulamalı eğitimlerin aktif katılım sağlamasını, % 1,44'ünün öğrenme kolaylığı sağlamasını, % 0,48'inin eğlenceli ve ilgi çekici bir eğitim olmasını, % 0,24'ünün ise anında dönüt verilmesinin mümkün olmasını avantajları olarak görmektedirler. *“Yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağladığından dolayı aslında okulun derslerin gerçek yaşamdan kopuk olmadığı tam tersi gerçek hayatla iç içe olduğu bilincini sağlar. Böylece yapılan hiçbir şeyin boşuna yapılmadığını anlar öğrenciler. ‘ne işimize yarar?’ düşüncesinden uzaklaştırılmış olur” (178)* şeklindeki öğretmen adayı ifadesiyle aktif katılım sağlanmasının avantaj olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının % 13,46'sı milli parklarda çevre eğitimlerinin bireylerde çevre bilinci oluşmasını sağlamasını avantaj olarak görmektedirler. Öğretmen adaylarının % 2,64'ü çevre duyarlılığına sahip olunmasını sağladığını, % 1,20'sinin ise çevreye karşı farkındalık yaratmasını, milli parklarda yapılan uygulamalı çevre eğitimlerinin avantajları olarak görmektedirler. Öğretmen adaylarından biri bu durumu şu şeklide ifade etmiştir: *“Milli parklar koruma altında olduğundan düzenli yerlerdir ve çevreye önem verilir. Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi vermek kişiyi bilinçli hale getirir, görsel olarak alınan görüntüyü çevresine uygular” (71)*.

Öğretmen adaylarının % 10,10'u uygulamalı çevre eğitimlerinin koruma alışkanlığı kazandırmasını, % 1,68'inin milli parklara zarar verilmesinin azalmasını sağlamasını avantajları olarak görmektedirler.

Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajı olarak bireylerin bilgi edinmesini sağlamasını düşünen öğretmen adayları bulunmaktadır. Öğretmen adaylarından % 5,77'si milli parklarla ilgili bilgi sahibi olmayı, % 5,29'u genel bilgi sahibi olmayı, % 3,60'ı neler yapılması gerektiği konusunda bilgi sahibi olmayı, % 3,36'sı ise çevre ile ilgili bilgi sahibi olmayı sağlamasını avantaj olarak görmektedir.

3. Milli Parklarda Uygulamalı Çevre Eğitimi Verilmesinin Dezavantajları

Öğretmen adaylarının milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin dezavantajlarına yönelik görüşlerinin analizi ile belirlenen kodlar, kodlara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Milli Parklarda Uygulamalı Çevre Eğitimi Verilmesinin Dezavantajlarına Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Tema 3. Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin dezavantajları		
Kodlar	f	%
<i>Çevreye zarar verilmesi</i>	100	24,04
<i>Maliyetin fazla olması</i>	9	2,16

Zamanın sınırlı olması	7	1,68
Bireylerden istenmeyen davranışlar ortaya çıkması	4	0,96
Açık alanda öğrenci kontrolünün güç olması	4	0,96
İyi bir planlama yapılamamış olması	3	0,72
Yaralanma vs. olabilir	3	0,72
Örnek olarak sadece milli park ile sınırlı kalınması	2	0,48
Bölgede bulunan insanların rahatsız olabilmesi	2	0,48
İklim koşulları ve ortam şartlarının uygun olmaması	1	0,24
Kalabalık gruplarda bilgi vermenin güç olması	1	0,24
Diğer	18	4,33

Öğretmen adaylarının milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin dezavantajlarına yönelik görüşleri Tablo 3'te verilmektedir. 178 öğretmen adayı soruya yanıt vermemiş, 98 öğretmen adayı ise dezavantajının bulunmadığını belirtmiştir. Diğer olarak kodlanan cevaplar herhangi bir koda dahil olmayıp, gerekli bilgi içermemektedir. Örneğin *“Bu tür eğitimler çocukken verilmeli sonuçta ağaç yaş iken eğilir” (117)* , *“Uygulamalı verilen eğitim daha kalıcı olur”(116)* şeklindeki ifadelerdir.

Öğretmen adaylarının % 24,04'ü milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin dezavantajı olarak çevreye zarar verilmesini, % 0,96'sının bireylerden istenmeyen davranışlar meydana gelmesini, % 0,48'i bölgede bulunan insanların rahatsız olmasını görmektedir. Çevreye zarar verilmesini dezavantaj olarak düşünen bazı öğretmen adayı ifadeleri *“Örneğin bir okul gezisi düzenlense o alana çocuklar tam önemini kavramadan ortama zarar verebilirler. Milli parka çöp atıklar bırakıp, oradaki canlılara zarar verebilirler” (131)* , *“Çevre eğitimi verirken bir yanda kirliliğe neden olabilir. Atıkları milli parklara atmamız o bölgeye zarar vermemize neden olur” (293)* şeklindedir.

Uygulamalı eğitimin maliyetinin fazla olmasının dezavantaj olduğunu düşünen öğretmen adaylarının oranı % 2,26'dır. İklim koşulları ve ortam şartlarının uygun olmamasının dezavantaj olduğunu düşünen öğretmen adaylarının oranı ise % 0,24'tür. Öğretmen adaylarının % 1,68'i zamanın sınırlı olmasını dezavantaj olarak görmekte iken, % 0,72'si iyi bir planlama yapılamamasını dezavantaj olarak görmektedir. Öğretmen adaylarının görüşleri eğitim açısından incelendiğinde; öğretmen adaylarının % 0,96'sı açık alanda öğrenci kontrolünün güç olmasını, % 0,48'i örnek olarak sadece milli park ile sınırlı kalınmasını, % 0,24'ü ise kalabalık gruplarda bilgi vermenin güç olmasını dezavantaj olarak görmektedir. Sağlık açısından açık alanda yaralanma gibi sonuçların olabileceğini dezavantaj olarak gören öğretmen adaylarının oranı ise % 0,72'dir.

4.Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Öğrencilerini Milli Parklar Konusunda Bilgilendirmek İçin Neler Yapabilecekleri

Öğretmen adaylarının öğrencilerini milli parklar konusunda bilgilendirmek için neler yapabileceklerine yönelik cevapları analiz edilerek kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar, kodlara ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Öğrencilerini Milli Parklar Konusunda Bilgilendirmek İçin Neler Yapabileceklerine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Kodlar	f	%
Öğrencileri milli parka götürmek(gezi düzenlemek)	310	74,52
Milli parkları tanıtan belgesel, video v.s izlettirmek	29	6,97
Sunular kullanarak anlatma	16	3,85
Anlatım tekniği ile bilgilendirmek	16	3,85
Araştırma yapmalarını isteme	11	2,64
Milli parklarla ilgili konferans düzenleme	8	1,92
Milli parkları tanıtıcı broşürler hazırlayıp dağıtma	7	1,68
Milli parkların fotoğraflarıyla bilgilendirme	5	1,20
Milli parklarda bilimsel araştırma inceleme yapmalarını sağlamak	3	0,72
Öğrencilere slayt,slogan hazırlatma	3	0,72
Görevlilerle röportaj yapmalarını sağlama	2	0,48
Proje düzenlemek	2	0,48
Yakın çevreden örnekle bilgilendirme	2	0,48
Müfredata çevre eğitimi dersi koyulmasını sağlamak	2	0,48
Kitap tavsiye etme	1	0,24
Gezilerde ön test –son test uygulama	1	0,24
Senaryo yolu ile anlatma	1	0,24
<i>Diğer</i>	18	4,33

Öğretmen adaylarının öğrencilerini milli parklara hakkında bilgilendirmek için neler yapmak istediklerine dair görüşleri Tablo 4'te gösterilmiştir. 48 öğretmen adayı ilgili soruyu cevap vermemiş, 1 öğretmen adayı ise öğrencilerini milli parklar ile bilgilendirmek için bir şey yapmak istemediğini belirtmiştir. "Diğer" koduyla kodlanan öğretmen adaylarının cevapları, herhangi bir koda uymayıp veya gerekli bilgi içermemektedir. Öğretmen adaylarının % 4,33'ünün verdiği cevaplar diğer olarak kodlanmıştır. Diğer olarak kodlanan öğretmen adaylarının cevaplarından 12'si önce kendim araştırıp öğrenirdim, 3'ü duyarlılık kazanmalarını sağladım, 2'si bilinçlenmelerini sağladım ve bir öğretmen adayının cevabı ise ders kitaplarında milli parklara yer almasını sağladım şeklindedir.

Öğretmen adaylarının % 74'ü öğrencilerini milli parka götürerek ya da gezi düzenleyerek, % 3,85'i sunu ile anlatarak, % 2,64'ü öğrencilerin araştırma yapmalarını isteyerek, % 0,72'si milli parklarda

bilimsel araştırma-inceleme yapmalarını sağlayarak, % 0,72'si öğrencilere slayt, slogan hazırlatarak, % 0,48'i öğrencilerin görevlilerle röportaj yapmalarını sağlayarak, % 0,48'i ise proje düzenleyerek öğrencilerini milli parklara konusunda bilgilendirmek istemektedir.

Öğretmen adaylarının % 6,97'si milli parkları tanıtan belgesel ve video izleterek, % 3,85'i anlatım tekniği ile, % 1,92'si milli parklarla ilgili konferans düzenleyerek, % 1,68'i milli parklarla ilgili tanıtıcı broşürler hazırlayıp dağıtarak, % 1,20'si milli parkları fotoğraflarıyla bilgilendirmek istemektedir. Öğretmen adaylarının % 0,48'i öğrencilerini yakın çevreden örneklerle bilgilendirmek isterken, % 0,48'i müfredata çevre eğitimi dersi koyulmasını sağlamak istediğini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının % 0,24'ü öğrencilerini bilgilendirmek için kitap tavsiye etmek istediğini, % 0,24'ü gezilerde ön test- son test tekniği uygulamak istediğini, % 0,24'ü ise senaryo temelli eğitim yapmak istediğini belirtmiştir.

Bazı öğretmen adayı ifadeleri *“İleride öğretmen olduğumda doğa gezileri düzenlerdim milli parklara. Orada o çeşitliliği kendi gözleriyle görmelerini sağladım ki bunu hiç unutmayıp, dikkatli bir şekilde davranmalarını sağladım” (8)*, *“Belgeseller izletilerek milli parkın önemini kavramalarını sağlar daha sonra yerinde görmeleri için milli parka ziyaretin yapar ve görevlilerle sohbet veya röportaj yapmalarını sağladım” (18)*, *“Örnekler sunarım, çeşitli görsel materyallerle onları yabancılıktan uzaklaştırmaya çalışırım. Görebilecekleri, bizzat olay yerinde inceleyebilecekleri yerler yakınsa oralara götürürüm” (146)*, *“Ne olduğu hakkında amacı yararları anlatılarak görsel öğelerle desteklenmiş sunu, video gibi şeylerle tanıtılarak gitmek istedikleri yeri seçtirebiliriz” (351)* şeklindedir.

Sonuç ve Tartışma

Öğretmen adaylarının milli parklarda çevre eğitime yönelik görüşlerini belirlemek için yapılan bu çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Milli parkların çevre eğitimindeki rolünün en fazla ilk elden deneyim ya da çevreden öğrenmeyi sağlama olarak gören öğretmen adaylarının oranı % 10,82'dir. Öğretmen adaylarının % 9,61'i çevre ve milli parklar hakkında bilgi edinmeyi sağlama olarak görürken, % 9,13'ü ise milli parkların çevre bilinci oluşmasını sağlaması olarak görmektedir.
- Milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajları olarak aktif katılım sağlamasını gören öğretmen adaylarının oranı % 32,69'dur. % 13,46'sı çevre bilinci oluşmasını sağlaması, % 10,10'u ise koruma alışkanlığı kazandırmasını milli parklarda çevre eğitimi verilmesinin avantajı olarak görmektedir.
- Milli parklarda çevre eğitiminin verilmesinin dezavantajları olarak % 24,04'ü çevreye zarar verilmesi, % 2,16'sı maliyetinin fazla olması, % 1,68'i ise zamanın sınırlı olmasını görmektedir.
- Öğretmen olduklarında öğretmen adayları öğrencilerini milli parklar konusunda bilgilendirmek için % 74,52'si öğrencilerini milli parklara götürmek (gezi düzenlemek) istemektedir. % 6,97'si milli parkları tanıtan belgesel, video v.s izlettirmek istemektedir.

Öğretmen adaylarının milli parkların çevre eğitimindeki rolüne ilişkin görüşleri, birinci elden deneyim ya da çevreden öğrenmeyi sağlama, çevre ve milli parklar hakkında bilgi edinmeyi sağlama, milli parkların çevre bilinci oluşmasını sağlama şeklidir. Öğretmen adaylarının milli parklarda öğrenmenin aktif katılım ile gerçekleştiğinde daha kalıcı olacağı için ilk elden deneyim sağladığı için milli parkların çevre eğitiminde rolü olduğunu düşündükleri söylenebilir. Çevre eğitime kısaca doğanın dilinin öğrenilmesi diyebiliriz. Bu eğitimin sonucunda, bireylerin dünya görüşlerinde köklü değişiklikler meydana gelir (Ozoner, 2004). Çevre eğitimi, çevre sorunlarına karşı duyarlı, doğal, tarihi, kültürel değerlerin korunmasında aktif rol alan, oluşabilecek çevre sorunlarının önüne geçebilecek kadar bilgi ve beceriye sahip bireylerden oluşan bir dünyayı amaçlayan yaklaşımdır (Moseley 2000; Alım, 2006; Daştan, 1999; Özdemir, 2007). Tarihi, kültürel ve doğa temelli bilimsel çevre eğitiminden oluşan milli park eğitimi, çevre eğitiminin bir parçasıdır. Milli park eğitimi ile milli parklardaki tarihi, kültürel ve doğal değerlerden yararlanılarak bireylere gözlem yapma, doğadaki denge ve çeşitliliği anlayabilme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır (Ozoner, 2003).

Öğretmen adaylarının, milli parklarda uygulamalı çevre eğitimi verilmesinin avantajlarına yönelik görüşleri aktif katılım sağlama, çevre bilinci oluşmasını sağlama, koruma alışkanlığı kazandırması şeklindedir. Milli parklar birer öğrenme ortamı olarak değerlendirilmektedir. Buralarda ziyaretçiler meraklarını gerçek nesnelere doğrudan etkileşime girerek giderebilir. Çevre eğitiminde insanın çevresi ile karşılıklı ilişkilerinin anlaşılmasına ve topluma çevre bilincinin kazandırılmasına çalışılırken farklı araçlar kullanılmaktadır (Köksal, 2005). Milli parklarda korumanın yanında insanlara eğitsel, kültürel ve rekreasyonel imkânların sunulması öngörülmektedir. Bu da temelde çevre ve doğa eğitime dayanan ziyaretçi yönetimi ve programlarını gerektirir. Çevre eğitiminin desteklenmesi ve doğanın iyi anlaşılması ziyaretçi merkezlerindeki doğa okulları, alanda bilgilendirme, rehberli turlar, sergi faaliyetleri, basılmış dokümanlar gibi farklı yöntemlerle yürütülmekte ve aynı zamanda doğa koruma faaliyetlerine halkın katılımı sağlanmaktadır (Atik, 2005). Sever ve Samancı (2002), somut örneklerin zenginliği nedeniyle, en kalıcı yöntem olarak bilinen yaparak yaşayarak öğrenme ortamı için çevre konularının uygun olduğunu belirtmiştir. Doğanın en iyi doğada öğrenildiği unutulmamalı, uygulamalı etkinliklerle; çevre hakkında öğrenmek-öğretmek amacı güdülmelidir. Bu amaç doğrultusunda düzenlenen doğa eğitimleri ve öğrencilere yönelik doğa kamplarına yeterli katılımın sağlanması için eğitimciler ve veliler takipçi olmalı, aynı zamanda bu doğa eğitimlerini düzenleyen ekiplerin de eğitime alacakları kişi sayısının artırılması ile daha çok kişiye ulaşılması sağlanmalıdır.

Öğretmen adaylarının, milli parklarda çevre eğitiminin verilmesinin dezavantajlarına yönelik görüşleri, çevreye zarar verilmesi, maliyetin fazla olması, zamanın sınırlı olması şeklindedir. Yıldırım ve diğerleri (2010)'ne göre çevre konusundaki kazanımların gerçekleştirilmesi için öğretim programının uygun etkinlikleri içermesinin yanında gerekli zaman ve ortamın da sağlanması gerektiği unutulmamalıdır.

Öğretmen adaylarının öğretmen olduklarında öğrencilerini milli parklar konusunda bilgilendirmekle ilgili görüşleri, milli parklara gezi düzenlemek, milli parkları tanıtan belgesel, video vs izlettirmek şeklindedir. Eğitimin; insan hayatında doğumdan başlayıp, ölene kadar devam etmesi gereken bir

süreci kapsadığı gerçeğinden hareketle, her yaştan ve meslekten kişilere belli bir program dahilinde çevre eğitiminin ve bilincinin verilmesi gereklidir. Çevre eğitimi yaşam boyu öğrenmenin bir parçası olarak yaşamın her aşamasında, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde ve hedef kitlenin bilişsel seviyelerine uygun olarak ele alınmalıdır (Gedik ve diğ.,1997; Şimşekli, 2005). Çevre eğitiminin mümkün olduğu kadar erken yaşlarda ve doğayla doğrudan bir ilişki içerisinde başlaması gereklidir. Çevre bilincinin yerleşmesinde doğayla etkileşim, büyük bir pay sahibidir. Ayrıca doğal çevre, çocukların ruhsal sağlığının gelişmesinde de önemli roller üstlenmektedir (White ve Stoecklin, 2001). Şüphesiz en iyi öğrenme yerinde yaparak, yaşayarak, gözlemleyerek, kendi deneyimleriyle öğrenmektir. Bu nedenle öğrencileri milli parklar konusunda bilgilendirmek için milli parka gezi düzenlemek isabetli bir düşüncedir. Bulunduğu ortamda milli parkın bulunmaması durumunda ise milli parkları tanıtan film, belgesel, video, resim, fotoğraf kullanmak faydalı olacaktır.

Çevre eğitiminde milli parklar sadece çevre eğitimi konularına ev sahipliği yapmamakta, aynı zamanda eğitim için bulunmaz bir ortam ve araç olarak kullanılabilir. Bu alanların ulusal ve uluslararası anlamı, önemi ve tanınırlık düzeyleri, eğitime katılanlar ve öğretmenler içinde ayrı bir değer ifade etmektedirler. Günümüzde sadece doğa koruma ile ilgili değil başka sektörler de meslek içi eğitimleri için eğitim ortamı olarak milli parkları tercih etmektedir. Kaldı ki milli parkların kaynak değerlerine bağlı olarak kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak ekolojik tarım ve hayvancılık, eko turizm, turizm rehberliği, kuş gözlemciliği gibi konularda da pek çok eğitime olanak sağlaması söz konusu olmaktadır (Kurdoğlu ve diğerleri, 2005). Örneğin, halkın milli park yönetimine dâhil edilmesi ile hem bozulmamış alanların korunmasının sürdürülebilirliği sağlanmakta, hem de sosyal halkın ekonomik düzeyinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Adams ve İte, 2000). Kısacası milli parklar sadece doğal güzelliklerin korunmasıyla değil, çevre bilinci yüksek bireylerin yetiştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla da doğrudan ilişkilidir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda belirtilen eğitimin temel hedefleri arasında, çevre bilinci yüksek fertlerden oluşan bir toplum yaratmaktan bahsedilmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1995, s.176). Çevreye yönelik konuların yoğun olduğu fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin çevre bilincine sahip bireyler yetiştirebilmesi için kendilerinin de çevreye yönelik farkındalıklarının yüksek olması gerekir. Gelecek nesillerin çevre bilincine sahip bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunacak fen bilgisi öğretmen adaylarının milli parkların çevre eğitimindeki yerine yönelik görüşlerine dayanarak, şu önerilerde bulunulabilir:

- Birinci soruya katılımcıların %35,09'unun, ikinci soruya 82, üçüncü soruya 178 ve dördüncü soruya 48 kişinin cevap vermediğine dayanarak, çevre ve çevre eğitimi içerikli konuların yoğun bir şekilde yer aldığı fen ve teknoloji dersi öğretmen adaylarının lisans eğitiminde, milli parklar ve çevre eğitimi ile ilgili daha fazla bilgilendirme yapıp, bu eğitim sırasında da milli parklar eğitim ortamı olarak kullanılabilir.
- Gezi planlaması ve uygulamalı doğa eğitimleri gibi yöntemleri öğretmen adaylarının etkin kullanabilmesi için yeterli uygulama yapmaları sağlanabilir.

- Milli parkların halka ve araştırmacılara tanıtımının yapılması için milli park müdürlüklerine ayrılan bütçe artırılıp, ziyaretçiler için maliyet düşürülebilir ve böylelikle milli parklara ziyaret teşvik edilebilir.

Kaynaklar

- Adams, W. & Ite, U. (2000). Expectations, Impacts and Attitudes: Conservation and Development in Cross River National Park, Nigeria. *Journal of International Development*, 12, 325-342.
- Afacan, A.T. (2011). *Uluslararası Çevre Eğitimi Projelerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma: Globe Projesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ak, S. (2008). *İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Bilinçlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 2-8.
- Atik, M. (2005). Milli Parklarda Doğa Koruma Amaçlarının Gerçekleştirilmesi ve Ziyaretçi Merkezlerinin Rolü. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu* (s.167-169), Isparta.
- Aydoğdu, M. ve Gezer, K. (2007). *Çevre Bilimi*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Borg, W. R., Gall, J. P., & Gall, M. D. (1993). *Applying educational research: A practical guide*. NewYork: Longman.
- Daştan, H., (1999). *Çevre Koruma Bilinci ve Duyarlılığının Oluşturulmasında Eğitimin Yeri ve Önemi (Türkiye Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık kalkınma Planı (1996-2000)*. Ankara.
- Gedik, Ş., AYTEKİN, G., GÜRCÜ, M., SARIOĞLU, K., DURAK, S., N., YILMAZ, H. ve TAŞÇI, E. (1997). *Türkiye Çevre Atlası-96*. Ankara: T.C. Çevre Bakanlığı Yayınları.
- Gül, A. (2005). *Korunan Doğal Alanların Planlama Sorunları ve Ekolojik Yönetim Planı Önerisi*. Çevre ve Orman Bakanlığı 1. Çevre ve Ormancılık Şurası Tebliğleri, Ankara.
- Hepcan, Ş. (1997). *Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kalender, Ç. (2010). *Türkiye’de Yapılan Doğa Eğitimlerinin Değerlendirilmesi(Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin.
- Köksal, A. E. (2005). Yaygın Öğrenme Ortamları: Milli Parklarda Çevre Eğitimi Programı’na Katılanların Öğrenme Ve Öğretim Hakkındaki Düşünceleri. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, Isparta.

- Kurdoğlu, O. Kurdoğlu, B.Ç. ve Şen, G. (2005). Çevre İçin Eğitimde Korunan Alanların Rolü: Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, Isparta.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. California: Sage.
- Moseley, C. (2000). Teaching for Environmental Literacy . *Clearing House* ,74, 23-25
- Ozoner, F.S. (2003).Ekoturizm Etkinliklerinde ve Ekoloji Temelli Çevre Eğitiminde Coğrafyanın Önemi. *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu*, İzmir.
- Ozoner, F.S. (2004). Türkiye’de Okul Dışı Çevre Eğitimi Ne Durumda, Neler Yapılmalı?.*Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi (s.67-98)*, Bolu.
- Özdemir, O. (2007). Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: “Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim”. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32, 23-39.
- Öztura, E. (2010). Truva Tarihi Milli Parkı, Kazdağı Milli Parkı ve Spil Dağı Milli Parkı Ziyaretçilerinin Türkiye’de “Milli Park” Kavramı ve Eğitimi Üzerine Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Resmi Gazete. (1983). Milli Parklar Kanunu. Kanun No: 2873, 11 Ağustos1983 tarih ve 18132 sayı.
- Sever, R. ve Samancı, O. (2002). İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7, 155-164.
- Şimşekli, Y. (2005). Çevre Eğitimi. Şimşekli, Y. (Ed). *Çevre Bilimi*. İstanbul:Lisans Yayıncılık.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Açısından İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34, 90-103.
- Tanrıverdi, F. (1976). *Munzur Vadisi Milli Parkında Rekreasyon ve Turizm Planlamasına Ait Bir Araştırma*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Ünal, S. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Çevreyle İlgili Tutumlarının İncelenmesi: Dikili İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- White, R ve Stoecklin, V. (2001). *Children's Outdoor Play and Learning Environments:Returning to Nature*. Kansas City: White Hutchinson Leisure & Learning Group.
- Yalınkılıç, M. ve Yenilmez Arpa, N. (2005). Türkiye’deki Korunan Alanlar ve Eko turizm. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu(s. 3-13)*, Isparta.
- Yaşar, O. Ve Şeremet, M. (2008). Türkiye’de Milli Park Eğitimi ve Milli Park Eğitimine İlişkin Bir Araştırma: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 5
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M.Z., Genç, H., Çelik, S.,Yılmaz, G., Aydın, İ.,Yılayaz, Ö., Boynukara, Z., Sevinç, S. ve Karabal, M. (2010). *Çevre Eğitimi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.